

НАВЧАЄМОСЯ У ГРІ

(нетрадиційні види уроків узагальнювального повторення з історії стародавнього світу на прикладі теми «Давні слов'яни та їхні сусіди», 6 кл.)

Тема уроку: Давні слов'яни та їхні сусіди.

Мета уроку: Методом проведення рольової гри закріпити та систематизувати знання учнів про:

- спосіб життя давніх слов'ян, їхні взаємини з оточуючим племінним світом
- процес Великого переселення народів та участь у ньому слов'янських народів.
- напрямки розселення давніх слов'ян та процес зародження слов'янських народів.

Цільові завдання:

1. Навчити локалізувати в просторі і часі періоди та події історії давніх слов'ян.

2. Закріпити знання про походження давніх слов'ян, вплив Великого переселення народів на формування сучасних слов'янських народів та витоки українського народу.

3. Вчити коротко характеризувати особливості господарського життя та суспільного розвитку давніх слов'ян, пояснювати, який вплив на історію слов'ян мали племена готів, гунів, аварів.

4. Формувати усвідомлення важливості культурної спадщини слов'ян та сусідніх народів для сучасних українців.

5. Повторити вивчені терміни та поняття «давні слов'яни», «венеди», «анти», «склавини», «міграція», «кочові племена», «Велике переселення народів».

Очікувані результати:

Після уроку учні зможуть:

1. Правильно визначати хронологічні межі основних періодів історії давніх слов'ян, показувати на карті територію розселення венедів, антів, склавинів, напрямки військових походів та розселення слов'ян під час Великого переселення народів, грецькі міста-держави в Північному Причорномор'ї та територію Боспорського царства.

2. Висловлювати судження щодо прабатьківщини слов'ян, передумов формування сучасних слов'янських народів та витоки українського народу.

3. Визначати характерні риси суспільного та господарського життя слов'янських племен та їхніх сусідів, наводити приклади взаємин слов'ян з готами, гунами та Візантією.

4. Розповідати про духовне життя давніх слов'ян та пояснювати його значення в історичному розвитку українського народу.

5. Правильно пояснювати та застосовувати терміни та поняття «давні слов'яни», «венеди», «анти», «склавини», «міграція», «кочові племена», «Велике переселення народів».

Тип уроку: урок узагальнювального повторення.

Вид уроку: рольова гра (спектакль) «Давні слов'яни та їхні сусіди».

Хід уроку.

I. Підготовчий етап.

На етапі підготовки **вчитель:**

- повідомляє дату проведення спектаклю;
- розподіляє ролі (ведучий, давні слов'яни, громадяни античних міст-держав Північного Причорномор'я, представники племен скіфів, сарматів, готів, гуннів);
- готує разом з учнями наочне обладнання (афіша, карта, імпровізовані костюми, ілюстрації, тощо);
- проводить репетиції.

II. Проведення гри «Давні слов'яни та їхні сусіди».

1. Оголошення назви спектаклю.

2. Початок спектаклю.

Ведучий.

— В сиву давнину (II—I тис. до н.е.) величезні простори між Одрою та Дніпром стали прабатьківщиною праслов'янських племен — венедів, антів та склавинів, які в майбутньому дадуть початок 15 європейським народам, серед них і українцям.

Слов'яни.

Перший.

— Жили давні слов'яни племенами, які очолювали вожді, а в разі війни гуртувалися у великі військові союзи, які наводили страх на численних ворогів. Прикладом такого об'єднання є антський

союз. Найважливіші рішення ми приймали разом — на спільних радах. Та не лише сміливими воїнами були мої одноплемінники. Вміли займатися землеробством, переважно перелоговим способом, бо ж землі мали вдосталь.

Другий.

Ковали наші виготовляли чудові залізні та ювелірні вироби, гончарі робили різноманітний гарний посуд, прикрашений вишуканими орнаментами. Народ слов'янський охоче торгував з мешканцями Центральної Європи, Прибалтики, римських та візантійських провінцій, античних причорноморських полісів.

Третій.

— І мали слов'яни багатьох богів — Рода, Перуна, Сварога, Даждьбога, Хорса, Стрибога, Велеса та інших. Та ще вірили ми в духів — водяників, лісовиків, полудниць та русалок, які захищали природу-матінку від недобрих людей. Майже впродовж тисяч років ці терени стануть для греків-переселенців новою батьківщиною та осередком античної цивілізації. Прекрасні міста за зразком грецьких полісів постануть над Чорним морем. (Показує на карті розташування стародавніх міст — Ольвії, Тіри, Херсонесу, Пантікапею). Давайте послухаємо розповіді громадян цих міст-держав.

Ведучий.

— Найдавніші письмові свідчення про давніх слов'ян залишили греки, які від VII ст. до н.е. заселили північне узбережжя Понту Евксинського (так вони називали Чорне море). Майже впродовж тисяч років ці терени стануть для греків-переселенців новою батьківщиною та осередком античної цивілізації. Прекрасні міста за зразком грецьких полісів постануть над Чорним морем. (Показує на карті розташування стародавніх міст — Ольвії, Тіри, Херсонесу, Пантікапею). Давайте послухаємо розповіді громадян цих міст-держав.

Громадяни грецьких міст-держав:

Перший.

— Колонізація греками Північного Причорномор'я розпочалася вже на поч. I тис. до н.е. Від сер. VII ст. до сер. I ст. до н.е. тривав період історії міст-держав Причорномор'я, що умовно називався грецьким, а з сер. I ст. до н.е. починається так званий римський період., який тривав до 70-х рр. IV ст. н.е. Наші міста поступово потрапили в залежність від Понтійського царства, а потім від Римської імперії.

Другий.

— Новий період не приніс щастя жителям причорноморських полісів. Ми втратили незалежність, занепали культу грецьких богів, у III — IV ст. н.е. починається процес християнізації. Напади готів та гунів привели наші держави до цілковитого занепаду. У другій половині IV ст. н.е. майже всі вони припинили існування, крім Херсонесу та Пантікапею, які потрапили у владу до Візантії.

Жителі Боспорського царства:

Перший.

— Моє царство було наймогутнішим серед держав Північного Причорномор'я. Виникло воно у 480 р. до н.е. внаслідок об'єднання міст навколо Боспору Кімерійського (показує на карті Керченську протоку, територію Керченського й Таманського півостровів). Так поліси намагалися попередити мо-

жливість скіфського завоювання. Величне і прекрасне місто Пантікапей стало столицею нової держави.

Другий.

— Боспор процвітав. Жителі моєї держави були чудовими хліборобами, постачаючи хлібом майже всі міста Причорномор'я та Середземномор'я. Нашим архітекторам та ювелірам не було рівних. Але з другої половини II ст. становище значно погіршилося. Не в силах стримати натиск скіфів, наш цар передав владу понтійському правителю Мітрідату VI Евпатору і Боспор втрачає незалежність. Невдовзі і сам Мітрідат зазнав поразки від Риму. Таким чином Боспорська держава потрапила під зверхність Римської імперії.

Ведучий.

— До III ст. н.е. у степах Південної України панували кочові народи, котрі справили помітний вплив на становлення і розвитку праслов'ян і слов'ян, їхню матеріальну і духовну культуру. Давайте послухаємо їхні розповіді.

Скіф.

— У III тис. до н.е. занепала Велика Скіфія. Зазнавши поразки від сарматів, мій народ пішов на південь і створив у на берегах Дніпра та Дунаю і в Криму дві нові держави, що звалися Малими Скіфіями. (показує на карті території Нижнього Подніпров'я та Нижнього Подунав'я, Степового, Північного та Передгірного Криму, місто Неаполь). Скіфська держава знову зміцнилася, чому немало сприяв процес переходу нашого народу до осілого способу життя.

Проте, у другій половині III ст. н.е. скіфи остаточно зійшли з історичної арени. Під ударами сарматів — алан і готів впало Скіфське царство в Криму.

Сармати.

Перший.

— Мій народ, що належить до іраномовних племен, споріднений зі скіфами, тому наш побут та заняття дуже схожі. На територію сучасної України ми прийшли з уральсько-поволзьких степів та осіли спочатку в районі Вісли, Одера та Ельби, а пізніше — в Північно-Західному Причорномор'ї. Історія не зберегла нашої власної назви, а от греки та римляни називали племена роксоланів, аорсів, аланів, язиків «сарматами». Вважається, що ця назва означає «оперезаний мечем». Меч і справді — головний об'єкт поклоніння мого народу.

Другий.

— А ще кажуть, що походимо ми від шлюбів скіфських чоловіків з войовничими амазонками, тому війна — наша улюблена справа. Ми майстерно володіємо і мечем, і луком, а прийомом бою, вигадани сарматами будуть використовуватися навіть середньовічними лицарями. Наш сміливий народ близько 600 років володарював у Причорномор'ї. Такої величезної території, як сармати, не займав в ті часи жоден інший народ. Але нам довелося зустрітися з грізними супротивниками. Готи, а пізніше і гунни поклали край нашому пануванню.

Ведучий.

— Справді, з IV по VII ст.. н.е. на всій території майбутньої Європи прийшли в рух германські, слов'янські, тюркські племена. Той неспокійний час ми звемо Великим переселенням народів. І досі точно не з'ясовано, що ж змушувало величезні маси людей кидати обжиті місця та тіснити інші народи. Давайте вислухаємо представників народів, які стали найактивнішими учасниками цих подій.

Готи.

Перший.

— Мій народ зветься готами і входить до групи германських племен — вихідців зі Скандинавії. У другій половині II ст.. н.е. наші племена прийшли з берегів Вісли на територію сучасної Волині, Поділля і Південного Бугу, а потім рушили до побережжя Азовського та Чорного морів (показує на карті). Розгромивши сарматів, ми створили Готське королівство у III ст.. н.е. До складу цієї держави увійшли різні народи, в тому числі і анти, які спочатку були нам вірними союзниками.

Другий.

— З часом анти почали шукати можливості послабити нашу владу, за що їхні вожді жорстоко каралися. Підступні анти, об'єднавшись з кочовим народом, який прийшов з території Монголії та Китаю і називався гунами, зуміли перемогти племена остготів. Вестготам довелося шукати підтримки і захисту у сусідів, вони оселилися на території Римської імперії.

Гуни.

Перший.

— Я — представник грізних і непереможних гунів. Саме мій народ, потіснивши сусідів, розпочав процес Великого переселення народів. Всі схилили голови перед гунами. Недарма автори тогочасних хронік називали нас «бичем Божим». Наші володіння охоплювали більшу частину Східної Європи. Ми воювали навіть з жителями Піднебесної імперії (Китай), знищили Боспорське царство, підкорили гордих слов'ян, а германці — остготи, вестготи та алани втекли від нас і заховалися за кордонами римської імперії.

Другий.

— У Північному Причорномор'ї створили ми свій могутній каганат. Наш славетний вождь — Аттіла повів велике військо на територію Римської імперії і змусив її мешканців платити данину. На жаль, поразка в битві на Каталаунських полях, а потім смерть Аттіли стали непоправними втратами для мого народу. Племенам гепідів вдалося перемогти нас в сер. V ст. н.е., гуни занепали і розчинилися в масі інших кочовиків. Але згадка про нас дійшла і до вашого часу. Наприклад, сучасні угорці називають свою країну «Хунгарія», що означає «Країна гунів».

Слов'яни.

Четвертий (представник антського союзу).

— Ми — анти, засновники найпершого державного утворення у слов'ян — Антського царства, що виникло у I пол. IV ст.. н.е. Позбувшись залежності від гунів і зміцнивши наше царство, ми почали військовий похід на багаті землі Візантії. Ромеї з жахом згадували той час та писали про нас: «Вони спалили міста і фортеці, взяли полонених і стали панами на землі».

П'ятий (представник антського союзу).

— Ми разом зі склавинами поселилися на Балканах. Великою поразкою для нашого народу стала війна з кочовими племенами аварів. Від початку VII ст.. н.е. ім'я антів вже не згадувалося в історичних джерелах. Але наші нащадки і дотепер населяють балканські землі. Це — південнослов'янські народи.

Шостий.

— Не лише антам довелося переселитися на нові землі. Процес великого розселення слов'ян охопив всі племена. Частина їх вирушила на Захід — в Подунав'я і далі — до річки Ельби. Там зустрілися вони з іншими племенами слов'ян, що прийшли з території сучасної Польщі. Об'єднавшись між собою та проживаючи в оточенні германських племен, вони дали початок західній гілці слов'янства.

Сьомий.

— Деякі слов'янські племена, що мешкали у верхній течії Дніпра та на Лівобережжі, виявилися втягнутими у вир історичних подій, центром яких стала Балтика. Розселившись далеко на північ та північний захід, вони стали пращурами двох східнослов'янських народів — росіян та білорусів. До східнослов'янських народів належать і українці, предки яких у V—VII ст. проживали на більшій частині сучасної території нашої країни.

Ведучий.

— Таким чином, ми бачимо, що в давні часи терени України часто ставали рідними для багатьох народів світу. Здобутки їхні переймалися і плідно використовувалися нашими пращурами, мабуть саме тому українська культура є сьогодні такою багатогранною та неповторною.

III. Підведення підсумків гри.

Вчитель виступає з заключним словом та виражає подяку всім учням, які взяли участь в підготовці та проведенні спектаклю.

IV. Домашнє завдання.

Підготуватися до уроку тематичного оцінювання.

Посилання:

1 Ладиченко Т.В., Камбалова Я.М., Теремецька Т.В. «Історія стародавнього світу. Найдавніша історія України. (Інтегрований курс)» ? К.: «Аконіт», 2006.